

White Magic

Ahányan vagyunk a színházban, annyifélet gondolunk, de a dráma egyes pontjain egyformán reagálunk. Például amikor az *Othellóban* Jago okát adja a tábornoka elleni gyilkos intrikájának. „Mondják, hogy ágyamat s nőmet bitangoló” (Szász Károly régi fordításában), illetve most: „Az a gyanúm, hogy a néger az én ládámba is bedugta a kulcsát” (Márton Lászlónál). Épp csak nem cöcögünk ennek hallatán. Kizárt, hogy Othello összeszúrta a levet Emiliával – gondoljuk.

Egyrészt mert Jago – akárha rokona lenne Gloster Richárdnak – rögtön az első színre lépésekor megmutatta nekünk lelke sötét fenekét. Beavatott bennünket szakmai sérelmébe: nem őt léptette elő a főnöke. Ezért bosszút áll. Másrészt volt szerencsénk látni ezt a tekintélyes, elszánt, elv- és szoborszerű katonámbert, Othellót, és az ő nem annyira elomló, mint inkább határozott, bátor és mesterkéletlen feleségét, Desdemonát. Biztosra vesszük, hogy Othellónak nem volt dolga a zászlósa asszonyával. Ellenkező esetben aligha túrná meg épp Emiliát afféle társalkodónőként Desdemona mellett.

A Katona József Színházban Székely Kriszta rendezésében, Márton László fordítása alapján Szabó-Székely Ármin húzásában-átigazításában játsszák Shakespeare tragédiáját, nem a Rodrigóval zajló nyitójelenet az első találkozásunk Jagoval. Megelőzi egy zenés „nyi-

tány”. A szereplők big bandet alkotnak – külön megragadott a Brabantiót játszó Takátsy Péter üzemszerű mosolya a rumbatök rázása közben –, és Matisz Flóra Lili Black Magicról énekel. A zenekar ál-ságos: playbackre játszik, és a trombitálás mímélése a Jagót alakító Kovács Lehel reszortja. Ambiciózusan fújja magát egyre előrébb a színpadon. Amikor aztán beszélni kezd hozzánk, magas hőfokon indít, és tizenhat sor után kibukik belőle egy „basznámszájba”. (Márton László fordításában itt eredetileg „a rossebb egye meg” szerepel.) Katonák közt vagyunk – konstatáljuk kisebb sóhajjal. Átadjuk magunkat a játéknak, akárcsak Matisz Flóra Lili, aki amikor nem énekel, akkor a színpad szélén ül a hangasztal mellett, akár egy dídzsé. (Többször szól az *Alabama Song* a Doorstól.)

Ekkor már látjuk, hogy Pallós Nelli díszlete úgy hagyja üresen a játéket, hogy körbeveszi vastag, átlátszó, sávokban lógó ipari fóliával. A színészek az előadás jelentős részében e plexifüggöny mögött sorakoznak fel. A színpadot piros borítás fedi, s ahogy a műanyagon visszatükröződve vöröslik, olyan benyomást kelt, mintha bokáig vérben járnának hőseink. Vágóhíd ez, mi más.

A fólia mentén feszít a velencei tanács is, amely hadügyben gyűlik össze, mellesleg kénytelen avval foglalkozni, hogy Brabantio a lánya elrablásával és megerőszkolásával vádolja Othellót. Világos foltok

valamennyien, a fekete ruhás, fekete bakancsos Othello kivételével. Szlávik Juli jelmeztervezői elképzelése nyomán mindenki különböző bakancsot visel. Desdemonáét látom a legmenőbbnek: majdnem fehér színű, passzol az angyalszöke Rujder Vivien rakott szoknyás, könnyedén libegő szettjéhez. Egy-egy katonai pólón szolid minta vállon a rangjelzés jelzése.

Bányai Kelemen Barna magasra emelt fejű, *tehát* fennhordott orrú, rágózó Othelloja olyan szenttelennek mutatkozik, mint aki már megtanulta Velencében, hogy viselkedni kell. Mint aki már idomult ahhoz, hogy az asszony a legjobb esetben is csak egy vagyontárgy, amivel a férfiember rendelkezik. Noha az ő esetében egyben az asszimilációja záloga. Othellónk előrelép, és a dőzse (Elek Ferenc) utasítására elmeséli, hogyan is találtak egymásra, a velencei notabilitás leánya és ő. Bányai Kelemen Barna ezt a passzust egyszerűen mondja el, kicsit sem színezi. Enyhén megemeli a bal szemöldökét, mielőtt kiejti a szót: „beleszerettem”. Amíg beszél, a szeme úgy jár, mint aki a történetek felidézése közben látja is a meghitt együttléteket a kíváncsi és együttérző fiatal lánnyal. És ettől mi is szinte látjuk.

„Hangja nem egészen ércetes ugyan, de rendkívül hajlékony, s a legerősebb és legcsendesebb modulációkra egyaránt alkalmas, kerek és különösen a felsőbb hangfekvetekben tiszta, behízelgő és olvadékony” – ez a leírás jutott eszembe, noha távolról sem Bányai Kelemen Barna hangjáról szól. Kertbeny Károly hírlapíró vetette papírra 1853 tavaszán, Ira Aldridge és színitársulata pesti vendégszereplése kapcsán.

Ira Aldridge afroamerikai színész 17 évesen játszotta először Othellót brit színpadon, s hamarosan világsztárrá emelkedett mint az első fekete Shakespeare-színész. Természetesen az Othello címszerepében mutatkozott be 46 évesen a magyar közönségnek, s a hangján kívül olyasmikről értekezett a *Szépírodalmi Lapok* szerzője, hogy Aldridge férfias szépsége a személyes érdeme, nem pedig fájának tulajdonsága, s szinte meglepő, hogy sem „pittyedt ajkakát”, sem „kreténszerű pofacsontokat”, sem „majomszerű” vonásokat nem lehet felfedezni rajta, amik pedig a fajtáját jellemzik. Az ember szinte el tudja képzelni már ennyiből is, hogy a velencei urak miként nézhettek a színes bőrű katonára, kinek hadvezéri szolgálataira rászorultak. Legalábbis egy darabig. Az *Othello* negyedik felvonásában a mórt visszahívják Ciprusról, s egy alárendeltjét, Cassiót nevezik ki a helyére. (Megjegyzem, ugyanebben a negyedik felvonásban Othello epilepsziás rohamot kap, ami Jagót nem éri váratlanul. Aggodalom és tanácstalanság fog el: hogyan lehet katona, sőt fővezér egy beteg ember, akit akár roham során is védtelenné és cselekvőképtelenné tehet egy másfajta roham? Hacsak nem úgy, hogy az epilepsziát a rendkívüliség jelének tekintették.)

A Katona József Színházban a velenceiek udvariasak ugyan, de alapjában véve nincs bennük készség a más, az idegen, a „migráns” elfogadására. Hasznot hajt számukra a fekete tábornok. Amíg úzni és ölni kell a Velencét fenyegető törököket, addig Othello pont megfelel a céljaiknak. De lefogadnám, hogy ezeknek az uraknak még nézni is rosszullesik

ezt a gyönyörű, fürtös, sudár párt: Bányai Kelemen Barna Othellóját és Rujder Vivien Desdemonáját. Amikor Elek Ferenc rendkívül sikkesen táncoló Lodovicója Ciprusra érkezik, az őt fogadó Desdemonát – aki rokona – alkalmasint nemcsak azért kezeli le és veszi semmibe, mert nő, hanem azért is, mert egy néger felesége. Bár azt, hogy Othello pofon vágja a nejét – ami után Rujder Vivien némán távozik –, talán még ő is rosszallja.

Kovács Lehel Jagójának attackjához a társadalom biztosítja a táptalajt. Rengeteg munkát fektet Othello megtévesztésébe, olyan hévvel hazudik és organizál, hogy elháríthatatlan a támadása. A színész méretes főszerephez jutva most egyszerre mutat meg mindent, amit a Katona József Színházban töltött tizennégy éve alatt részletekben láthattunk tőle. Beszédtechnika, dinamika, feltűnő mozgáskészség, erőteljes testbeszéd és mindenekelőtt kimeríthetetlen energia. Jago akciói attól eredményesek, hogy nem légből kapja az ötleteit: jó megfigyelő, és létező gyenge pontokra tapint rá. Vizi Dávid Cassióját könnyű a felelőtlenségig leitatni, mert hajlamos alkoholizálni. Lengyel Benjámint e. h. Rodrigóját sem nehéz hülyíteni és kifosztani, annyira szeretné magát Desdemona sikeres csábítójának tudni. Othello pedig... ez már bonyolultabb ügy. Ott van benne a kétség, a kishitőség, ha elhiszi, hogy ez a nyíltszívű fiatal nő becsaphatja, hűtlen lehet hozzá. Amikor pedig a legégetőbb, legszenvedélyesebb testi vágy is egymáshoz hajtja őket.

Mindig motoszkal az ember fejében: hogyan dőlhet be Othello Jago ócska trükkjeinek? Géher István adja erre

a legjobb választ: ha Othello Jagónak nem hinne, Desdemonának sem hihetne. Bányai Kelemen Barna és Kovács Lehel kettősét az előadás varietészerű muzikális kerete is összefűzi. Előfordul, hogy a párosuk zenés betétnek nézhető – Bányai Kelemen Barna ritmusra csettintget, amikor Kovács Lehel molnárkocsin kihúzza őt a színpadról –, és néha egybeolvad krisztuspóz és koreográfiai elem. Tulajdonképpen a velenceiek sem fontosak itt, a ciprusiak sem – Vajdai Vilmos piros fürdődresszes ciprusi kormányzója bohózati betét –, a hadsereg sem. Ebben a leszűkült verzióban az állatias emberi viszonyokra vetjük tekintetünket. A meghúzott darab egy részben, két óra alatt játszódik le. Nem feltétlenül előny ez abból a szempontból, hogy nincs idő megérniük az érzéseknek. Sem Othello, sem a nézők esetében. Miközben a mikroport használatát kedvez az intim hangvételnek, a bizalmasabb és közvetlenebb monológoknak. (Eddig nem említettem, pedig akár kezdeni is lehetett volna a cikket avval, hogy ha egy társulatnak Bányai Kelemen Barnája van, akkor már csak ezért is játszania kell ilyen drámákat, mint a *Bánk bán*, az *Othello*. Mert ritka a minden igénynek – vizuálisnak, vokálisnak, teátrálisnak – megfelelő drámai hősszínész.)

A Katona előadásában a hálósobai gyilkossághoz Bányai Kelemen Barna és Rujder Vivien előre odakészülnek a plexilapok mögé a színpad két oldalára. A színész félmeztelen, és kiengedte eddig szorosan összefogott loboncát. A színésznő testszínű, ujjatlan ruhára vetkőzik. Ez a mi Othellónk nem vánkossal fojtja meg az asszonyát, hanem maga elé ránt-

ja, és szakszerűen a könyökhajlatába szorítja a nyakát. Nem a nyakcsigolyát töri el – akkor a nő azonnal meghalna. A gégefőt zúzza szét, és hagyja áldozatát lassan megfulladni. (Ez egyébként célszerű megoldás, hiszen Desdemónának van még szövege azután is, hogy Othello megfojtotta.) Borbély Alexandra alávetett Emiliája kétségbeesésében az ura ellen fordul. Kovács Lehel Jagója úgy végzi a darabot félmeztelenül a színpad sarkában, mint egy „szegény Tamás”-paródia.

Amikor Desdemona már halott, Bányai Kelemen Barna Othellója

űzött vadként jár fel-le. Az előadás megrendítő és megvilágosító erejű pillanata, amikor dúltan, üvöltve énekelni kezd. Talán egy ősi siratódalt a régi életéből, a régi közösségből. Abból a múltból, amikor még jobban kiismerte magát. Amikor még nem rontotta el őt a mi képmutató, érdek- és üzletalapú, előítéletes társadalmunk.

William Shakespeare: Othello. A Katona József Színház előadása. Rendező: **Székely Kriszta.** Főszereplők: **Bányai Kelemen Barna, Kovács Lehel, Borbély Alexandra, Rujder Vivien, Vizi Dávid, Lengyel Benjámin.**

138

P. Szűcs Julianna

A ló szelleme és a körző valósága

Leonardo lovas szobra. Salgó vára. A budai Postapalota. Orosz anya gyermekével. Graphidion. Mi kapcsolja össze a Szépművészeti Múzeum büszkeségét, a felvidéki várról készült tájképet, a trianoni ország első nagyobb középületét, a fényképész haditudósító felvételét és az absztrakt festményt? A vérvonal. Kevésbé patetikusan: a múcsarnoki kiállítás előszobájának falán látható az a lenyűgöző családfa, amelynek eredőjénél a magyar reformkori szobrászat óriása, Ferenczy István, lombjának csúcsán pedig a mai magyar (kicsit francia, kicsit svájci) modern művészet élő klasszikusa, Konok Tamás neve áll. Igaz, a lovas szobor helyett itt csak a „négy utolsó nemzedék”, a két Sándy és a két Konok szerepel, de szellemként a Leo-

nardónak mondott ló láthatatlanul mégis jelen van. Ha egy művészettel megáldott-megvert családra rázuhan egy világnagy hagyaték, azaz a Ferenczy István által gyűjtött reneszánsz és barokk kisplasztikai gyűjtemény – középeben a rejtélyesen gyönyörű lovassal –, az akkor is égi jelnek számít, ha az örökösök csak a harmadunokahúg jogán részesültek ideig-óráig a javakból.

Mert idősebb Sándy Gyula, ez a rokonszenves Bach-korszakbeli tájfestő kismester csupán a nobilis ős testvérének unokáját, Jánosdeák Paulinát vette el Rimaszombatban, de így is letéteményesévé – és sok évtizedes pereskedés szenvedő alanyává – vált. És továbbadhatta a kiválasztottság tudatát hordozó örökséget fiának, ifjabb Sándy Gyulának,

ennek a figyelemre méltó építészenek, aki leginkább hazafias okokból adta tovább a kincset a Szépművészeti Múzeumnak (amely múzeum pénzen kívül még a proveniencia föltüntetésével is adós maradt). Majd a családba nősülve idősebb Konok Tamás alsó középosztályos szegénysége és megélhetési katonáskodása ellenére is őrizte a hagyományt, a művészet – ezúttal a művészi fényképezés – gyakorlását, hogy aztán az egész „génkosarat” mindenestül átadhassa fiának, ifjabb Konok Tamásnak, akit a *Mozgó* olvasóinak bemutatni talán fölösleges is.

Lovas szobor tehát nincs, de az imponáló családfával szemközt egy asztali vitrinben, éppen idősb Sándy és ifjabb Konok kiállított zsebórája között ott egy jellemző tárgy, amely ha beszélni tudna, kifecseghetné az iskola titkát. Az időmérők között kiállítottak egy körzót, a közbülső generációt képviselő építész tulajdonát, az ifjabb Sándyét. Ez hivatott illusztrálni a jól kitalált kiállítás címét, a *Metszéspontokat*. Kár, hogy nincs ott egy még régebbi szerszám, pedig van annak is irodalma, és az is az örökség része. Ferenczy István „szobrászkörzőjét, amelyet még Rómában vásárolt – írta Konok Tamás az *Emlékkövek* című memoárjában –, képeim festéséhez gyakran használom. Érintésén érzem kéznyomát és alkotó akaratának erejét.” Szaladjunk végig azért az egymás utáni generációkon, nincs tanulság nélkül.

Idősebb Sándy Gyula festő a 19. század utolsó negyedében alkotott, és itt kiállított hat vászna még nem hordozza a kivételes képesség orosz-lánkörmeit. Salgó, Somoskő, Csesznek, Léva ízes kicsiny vedutái éppen úgy billegnek az ideális, a heroikus

és a történeti tájképtípusok között, ahogyan a lokálpatriotizmus, a lojalitás és a pontosság között egyensúlyoztak *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képben* című reprezentatív albumban az illusztrációk. Ahol pedig nem volt műemlék, mint a *Hegyi tó* című képecskén, az meg éppen olyan, mint a kor amerikai festészetének sziklás tájakat ábrázoló vadregényei (Bierstadt, Cropsey stb.). A perifériák átlagfestészete ugyanis hasonlít egymásra, akkor is, ha a centrumtól keletre született, akkor is, ha a centrumtól nyugatra. A középen ekkor már a plein air dívott. Üdén igyekvő és szorgalmas mintakövető tehát az itt látható teljesítmények zöme. De azért jó látni bennük az értékebe vetett rendíthetetlen hitet.

Ifjabb Sándy Gyula építész tehetőségét már másféle anyagból gyúrták. Erős vár a mi Istenünk – ezt fejezte ki masszív, puritán evangélikus templomaival. Lelki öröksége nyilvánvalóan kapcsolódott a hazához, pontosabban a felvidéki tájhoz, a protestáns erkölcsőhöz és ahhoz a kulturális múlthoz, amely vallási, etnikai és vagyoni különbségtől függetlenül közös otthonának érezte a Kárpát-medencét. Téгла-gótikástól, pártázatos reneszánszostól, kastélyostól és kontyolt tetejű parasztházastól. Többet tanult a nála csak kevéssel öregebb Pecz Samutól (Országos Levéltár), mint a nagy tekintélyű Steindl Imrétől (Parlament), még többet pályatársától, a talán sikeresebb Foerk Ernőtől (szegedi fogadalmi templom), de ez tárgyunk szempontjából kevéssé érdekes. Fontosabb, hogy neki már személyes köze volt a „körzőhöz”, a minőségi munkakultúra jelképéhez, és – ha

anyagilag nem is, de „spirituálisan” annál erősebben – köze lett a lovashoz, az európai centrumművészet pár arasznyi hírvívőjéhez.

Valahányszor bekanyarodtam a Moszkva (bocsánat, Széll Kálmán) térbe futó bármelyik útra, a Postapalota minden oldalról a tökéletes arány eltalálásának élményével lepelt meg. Nem mondom, hogy szívem csücske a mű sarokbástya, az ovális ablaksor, kivált a pártázatot imitáló habcsók műtűrsorozat, de a posztmodern óta a bauhausos indulat is elpárolgott. A ház már-már tetszik. Budapest legkuszább csomópontja fölött magasodik ez az alig historizáló, szerényen színes, funkcióváltása előtt hajdan sok mindent tudó majdnem-vár. Úgy viselkedik, mint egy késdobálóba betévedt művelt történelemtanár. Ha már megtörtént a méltatlan szituáció, fogyaszt, fizet, vakolata sem rándul. Bordó lizénarendszerével, félköríves ablakzáródásaival, a lejtős felszínhez elegánsan simuló tömegével, a szélfogó húzójának finoman csavart vascirádájával a Kalefra méltóságot és harmóniát hozott. Tervezőjének, ifjabb Sándynak – bár rövid ideig – nem csak a „lovas” volt családja birtokában, de az a mértékérzék is, amelyet az otthoni hagyomány révén, úgy látszik, megörökölt. A körzővel együtt.

Idősebb Konoknak, ifjabb Sándy vejének más iskolák, más gondok, másik Magyarország lett osztályrésze. „Apám hivatásos katonatiszt volt – idézem tovább „a mi” Konokunknak, az ifjabbnak, a visszaemlékezését. – A világháború előtti időkben az öt gyereket eltartó, kis jövedelmű tisztviselő fia számára a továbbtanulást egyedül a papi vagy

katonai pálya biztosította. Szülei az érettségi vizsga után a Ludovika Akadémiára küldték, de életcélja és boldogsága a zenélés, majd később a fényképezés volt.” Az életrajz ismeretében volt abban egyéb is, autó, repülés, meg sok minden más, leginkább műszaki és technikai dolgok. Talán a körző is előkerült olykor.

A mindennapi élet sormintáját mégis az egyenruha, a drill, a front határozta meg, a művészetre, a majdnem profimód művelt hegedülésre csak lopott idő jutott. Egyedül a fotográfiával köthetett a sereg kompromisszumot, így lett idősebb Konokból haditudósító riporter, nem is akármilyen. Oroszországi fényképei többek voltak, mint a képre éhes újságok töltőanyagai. Némelyik felért egy-egy szabotázzsal. „Ezek ellen harcolunk?”, írta a szenvedő ember fotója alá. Be is tiltották, annak rendje, módja szerint, a különvélemény lopottan sem ment át. De írhatta volna a duci fejét szorító kendős asszonyt ábrázoló felvétel alá azt is, hogy „ezek éppen olyan emberek, mint mi”. Merthogy a kép erről szólt, azaz maga volt az ellenpropaganda. Erősek, feszesek, tisztességesek voltak ezek a munkák, a magánéletet ábrázolók éppen úgy, mint a frontszolgálat darabjai. A csúzlizó – ez szerepel az ingyenes szórólap címlapján is – olyan, mint egy konstruktivista képszerkezet. Szinte látni, hogy a fiú kezében a kavicstöltény leírja majd azt az ívet, amelyet a parittya húzott. Úgy, mint azt egy igazi körző teszi.

1939: Szent László-napi körmenet ájtatos arcú notabilitásokkal, álhuszárokkal és hordozható kellék hermával. 1947: május 1-jei felvonulás vörös és nemzetiszín lobogókkal,

egyennyakkendősf ifjúsággal, „Tiéd az ország, magadnak építéd” transzparenszel. Hogyan is mondta egy közeli országban a népi bölcsesség? Olaszországban a háború előtt volt negyvennyolcmillió fasiszta. A háború után pedig lett negyvennyolcmillió kommunista. A mi hazánk ugyan más, de azért nem annyira.

Amikor idősebb Konok Tamás az utóbbi felvételt elkattintotta, ifjabb Konok már a győri bencés gimnáziumban rossztanulószkodott. Bájosan ironikus és remekül írt önéletrajzában fölsejlik a kor társadalma, nyomora, privát és közkegyetlenkedései, meg persze a mindennapi élet, amely él és élni akar. Bár apai unszólásra sok időt töltött hegedűvel, de annyit azért nem, hogy abból komoly pályaválasztás legyen. Másik művészet várt rá, a körülményekhez képest kitért kapukkal. Sima felvétel, könnyű tanárválasztás. Konok a szerencse féltett gyermeke lehetett, hogy ő éppen Bernáth Aurélt akarta, és Bernáth Aurél is akarta őt. A kiválasztottak közé került, mások mellett például Csernus Tibor és Kokas Ignác osztálytársa lehetett. 1958-ban festett *Nagygyarosi vándorcirkusza* mindent kifejezett, amelyért áldható és átkozható az a karizmatikus festő-professzor, aki addig nem nyugodott, amíg fiókáiból sok kis mini-Bernáthot nem nevelt. Talán csak föltűnően markáns diagonálisai, temperamentumát kifejező meleg-hideg szíkontrasztjai és a híres Bernáth-kék radikális elhagyása mutat valamennyit a bontakozó személyiségből.

A Múcsarnokban mindössze két tucat festmény és papírmunka utal egy hosszú, diadalmas útra, melynek eredménye a tökéletes önmeg-

valósítás Párizsban és Zürichben, de amelynek ára a gyökérszet elvágása volt. Ahogy akkoriban mondták: a disszidálás. Ma úgy mondanák: a migráció.

Az ötvenes évek végétől nyugatos megmártózásai amolyan úszás előtti félénk, kíváncsi erőpróbák lehettek. A nagy csobbanáshoz több kellett: lejárt útlevél, fenyegetés és talán tudat alatt annak megelégedése, hogy bár a tömeg hol balról jobbra, hol jobbról balra vonulgat a hazában, mint látható volt az apai fotókon, de végül is minden egyre megy. „Addigi magyarországi életemet úgy láttam, mintha a világot mozdulatlanul álló helyzetben éltem volna meg egy elzárt szigeten” – írta Konok az emlékirat 151. oldalán. Röviden: a korábbi három generáció külön-külön tehetséggel megáldva, de – lovas ide, körző oda – megrekedt, meg kellett rekedjen a világ-művészet periferiáján. Ifjabb Konok úgy döntött: ő be-megy a centrumba.

De mi legyen a rimaszombati és győri, a Toldy Ferenc utcai és a főiskolai emlékekkel? A Leica fényképezőgéppel, a hegedűvel, a sok okos tanárral és a sokféle itthon hagyott természetelvű festésszettel? „Ha azt akarjuk, hogy minden úgy maradjon, ahogy van, mindennek meg kell változnia”, mondta a herceg Lampedusa regényében, *A párducban*.

Húsz kint eltöltött év után ifjabb Konok Tamás elérkezett a „sine loco et anno” hely és idő nélküli világába, ahol gyarló alakok helyett remegően érzékeny vonalak és csatakos mezők helyett többretegű faktúrák látszanak csupán. Nem üresek, hanem arányosak. Nem beszédesek, hanem bölcsen csöndesek. Most már nyugodtan, ha nem is boldo-

gan, akár itthon is maradhat. Magát megcsinálta, a hazája nem annyira. A Microludiumok és az akvarellek, a kollázsok és a Graphidionok régi, vérré vált kultúra letéteményesei. Nemcsak Kassák és Moholy-Nagy vagy Max Bill és Morellet szelleme köszön be általuk, de – tanú erre az utolsó cím – itt kísért Ferenczy Istvánnak a kedvesét porba rajzo-

ló pásztorlánykája is. Talán még a füstbe ment örökség, az a bizonyos ló a lovassal is fölrémlik valahol, hiszen a mérce – a vonalakat alkotó körzövel együtt – úgy öröklődik, akár egy genetikai kód.

Sándy/Konok – Metszéspontok. Múcsarnok, 2020. július 20. – október 25. Kurátor: **Bodó Péter.**

László Ferenc

Van mondandóm

Öt

142

Úgy lehet, megalázóan hosszan sorolhatnánk a drasztikus példákat annak bizonyítására, hogy mennyire leegyszerűsödtek mára a politikai üzenetek és akciók, s egyáltalán a napi hírciklusok szintjén megjelenő közéleti viták itthon – és persze nem is csak itthon. Az OIG-től a Simicskacsicskán át a mesekönyvdarálásig szinte csupa olyasmi tölti ki évek óta a híradásokat, ami a lehető legprimerebb módon hat és értelmezi önmagát, vagyis hogy szó szerint *magától értetődő*. Dacára ennek (vagy talán éppen ezért), jószerint derékig gázolunk a hírelemző, -értelmező és -kommentáló műsorokban, amelyek néhány csatornán immár szinte az adásidő többségét is kitöltik: igaz, e csatornákra (HírTV, Pesti TV stb.) önszántából legtöbbször nemigen kapcsolna át az ember.

A zavarba ejtően lapos – habár ugyancsak vajmi könnyen értelmezhető – címadású *Öt* is e zsáner képviselője az ATV péntek esti műsorrendjén: félig állatorvosi ló, félig

az átlagnívó megtestesülése. Lampé Ágnes kérdezi itt Ceglédi Zoltánt, Hont Andrást, Konok Pétert és Puzsér Róbertet, és e nevek olvastán alkalmasint már látatlanban is tudhatjuk, nemcsak azt, hogy a műsor szerkesztője bizonyítással Gavra Gábor lesz, hanem azt is, hogy hétről hétre mire is számíthatunk. A napi politika témáinál ugyanis talán csak az elemzői személyiségek, irányaik és nexusaik kiismerhetőbbek: jó előre tudható, hogy ki fog az első pillanattól kiabálni, ki fog humoristaként tájpszólásosan tódítani, és ki dobja majd be mindentudó napközisként Ortega y Gasset nevét (persze kizárólag *name dropping* gyanánt).

Aztán néha mégis csalódunk, mert már a jól megalapozott és régen beidegződött előítéletekben sem lehet teljesen megbízni. Hiszen Puzsér Róbert például meglepően nagyot változtatott a figuráján, mióta legutóbb meglehetősen kedvetlenül ránéztünk. Szinte már nem is ordít, s nemcsak a magaviselete lett tüntetően visz-

szafogottabb, de még a véleményei is egészen konzolidált és józan formát mutatnak. Mintha már nem is keresné szándékoltan a kontra hökkentő pozícióját, mely szokása korábban oly kiismerhetővé tette felhőzöngéseit. Éppen csak azt kellene valamiképp elfelejtenünk, hogy P. R. az imént még nem tárgyilagosan elemző publicista, hanem politikai aktor volt – még hozzá a legöncélúbb tevékenységűek közül való. Igaz, Puzsérnak nem ez lenne az első elfelejtett imágója: az ős-HírTV esti bejárójától a bulvárlakó bulvárkritikusig. A kérdés persze ettől még, úgy tetszik, indokolt marad: tényleg minden következmény nélkül szabad az átjárás e különböző szerepek között?

Ez a kérdés, pontosabban ennek egyik variánsa az október 23-i adásban mindazonáltal nem Puzsérnal, hanem Ceglédi Zoltánnal kapcsolatban vált a műsor hosszan, de korántsem alaposan pertraktált témájává. A megelőző napokban ugyanis Ceglédi szándékától függetlenül, sőt azzal minden jel szerint ellentétes módon kiderült, hogy a politikai elemző január óta Donáth Anna momentumos EP-képviselő tanácsadójaként dolgozik szerénynek azért aligha nevezhető díjazás ellenében. Így tehát felettébb indokoltnak tűnt ezzel a tárggyal indítani a nevezett adást, s midőn Ceglédi a „van mondandóm” felütéssel hozzákezdett nyilván rég alaposan átgondolt válaszához, szavaival egyszerre kínált betekintést közéletünk egyik rákfenejének és saját személyiségproblémáinak mélyére. Az utóbbiról indokolt tapintattal talán csak annyit íránk e helyütt, hogy Ceglédi a szokottnál is érzékletesebbé tette az elmúlt néhány év folyamán aránytalanná növesztett

fontosságátudatát. „Kiplakátolták velem az országot, mint valami Soros Györggyel” – mondta, s innen kiindulva még önkritikájának bázisává is a „nem tudtam, hogy milyen mesziról látszom” felelősségét meg a személyét követő közösség mindent kibíró támogatását tette meg. Ez persze egyszermind már általánosítható nyavalyának is jócskán beillett, ahogyan az a magamentő maszatolás is, amellyel szerződését-bérezését megkísérelte leválasztani a fentebb említett párttól, szimplán EP-ügynek jelezve azt.

Lezárva e témát, a műsorvezetőként többnyire csupán koholt és légből kapott átkötésekkel és túlszóló közbevetésekkel dolgozó Lampé Ágnes más kérdések felé terelhetette a beszélgetést, amelyben aztán ilyenformán a Fidesz vélelmezhető 2022-es budapesti taktikájáról csak úgy szó esett, mint a bergamói és a svédországi járványhelyzetről, G. W. Bush újraválasztásáról és a fociról. Ahogy az már ebből a néhány tételből is sejtethető, az *Öt* többnyire Ceglédi ügyétől elszakadva is megmaradt a közreműködők magánügyének, vagyis a privat vészőparipák, a belterjes viták és a személyes háztájk terepének.

Ez persze egyáltalán nem jelenti azt, hogy nem hangzottak el releváns közelítések, sőt némi túlzással: komplett gondolatmenetek. Ilyen is akadt, még hozzá a legtöbbször Puzsérnak köszönhetően, akinek olykor még tömör axiómába is sikerült sűrítene egy-egy, mély valóságismetről tanúskodó meglátását. Például amikor találóan megállapította, hogy míg régebben az autonómia, addig ma az autonómia hiánya tesz valakit politikai nagygyúvá (a jobboldalon). Vagy amikor azt mondta, hogy a mai

kurzus kétféle viszonyulást tesz lehetővé, „a behódolást vagy az undort”.

A megszólalások túlnyomó része mindazonáltal többet árult el napjaink közéleti közhelykészletéről és magukról a megszólalókról, mint bármi másról. A közhelyeket (a kommunikációtól a mozgósításon át a politikai teljesítményig) inkább ne is számláljuk elő, hiszen azt érezhetően maguk Honték is erősen másodlagosnak tekintették ahhoz a fontos tényhez képest, hogy ők mondják ki ezeket. Ezen a téren Hont András még Ceglédin is túltesz: ő itt is, akár csak írásban, a minden önreflexiótól mentes és persze univerzális tévedhetetlenség pozícióját őrzi. S innen, mondhatni, kézenfekvő módon csupán egyetlen aprócska ugrás a vélelem, amely a saját megszólalásnak eleve önsúlyt tulajdonít. Máskülönben aligha képzelhető el az a címeres hólyagság, hogy egy internetes publicista ezzel a senkit nem érdeklő fordulattal indítsa véleményét: „Pálinkás Józseffel kifejezetten korrekt a viszonyom...” Hát bír ez bárminő fontossággal bárki számára?

Összetartó pulatszomszédja, Ceglédi utóbb a műsor során leginkább arról tesz tanúbizonyságot (újra csak Honttal párban), hogy a meg-

előző hónapokat jórészt önjelölt és öntevékeny vírusszakértőként megnyilvánulva töltötte. (Habár a „jár-ványpánik” fordulatot, emlékeink szerint, ezúttal Hont emlegette.) Túlnan, a másik szélén Konok Péter viszont mintha kerülné a feltűnést, és éppen hogy nem a kontraálláspontok megfogalmazására törekszik. Még hozzá olyannyira nem, hogy az október 23-i adásban többször is beéri annyival, hogy átfogalmazva megismételje valamely előző megszólaló véleményét, vagy legfeljebb henyén amalgamizáljon két korábbi álláspontot. S meglepő módon ebben a fülbevalós-megúszós konformizmusban volt valami elvitathatatlannal rokonszenves, akár tudatos technika gyanánt alkalmazta Konok, akár ösztönösen. Keresetlenül feltárta ugyanis az ilyen műsorok alapl módusát: a szimpla szószaporítást, ami mégiscsak elviselhetőbb akkor, ha a megszólaló nem játssza el, hogy „van mondandója”. Persze a szószaporítással akár fel is lehet hagyni. Ahogyan azt a jelen példa is mutatja.

ATV, október 23.